

Nyelvi változások a társadalom és a személyiség tükrében*

A „nagy váltás” – politikai kitekintő

Fejtegetésem kiindulópontja a nyelvi változások kérdése, ám közelebbről mégsem ezzel, hanem a társadalom és a személyiség olyan vonatkozásaival kívánok foglalkozni, amelyek nemcsak a nyelvi változások keretként értelmezhetők, hanem alapvetően ezek a viszonyok határozzák meg a változások jellegét és irányát. Elsősorban arra kell tehát választ keresnünk, hogy a nyelvi változások mögött az utóbbi évtizedekben a társadalomban milyen átstrukturálódás ment végbe, s azon belül az individualizációs folyamat – a tömegek akaratát, gondolkodásmódját, mozgatórugóit illetően – milyen mozgásirányokat generált. Enélkül ugyanis a nyelvi változások kérdése a levegőben lóg, nem világos, hogy a társadalom egészében milyen mozgások és folyamatok azok, amelyek a mindennapi ember tudatát, gondolkodásmódját meghatározzák.

A leglényegesebb fordulat az, hogy a társadalom kettészakadt: a közszféra és a magán-szféra működésében, szerveződésében, belső motivációjában lényegesen eltér egymástól, sőt szemben áll egymással. A közszférát képviselő, megjelenítő intézmények propagandája változatlanul a kollektív érdekeket hangoztatja, a magánélet társadalmi támogatása gyakorlatilag megszűnt, az egyén szinte kizárólag magára hagyottan kényszerül érdekeinek képviseletére és védelmére. Az újonnan előállt helyzetben céljai megvalósítása érdekében az egyénnek kizárólag individuálisan lehet és érdemes cselekednie, olyanmódon, hogy a kollektív cselekvés összehangolására gyakorlatilag már nincs nagyon lehetőség. A magánélet látszólag szabadabb, mint volt az intézményes lét világában, az ügyeskedők gyor-

san és rugalmasan alkalmazkodva a megváltozott körülményekhez sikert sikerre halmoznak, ennek az ügyeskedésnek az az ára, hogy a széles tömegek lecsúsznak, a társadalmi szolgáltató rendszerek pedig mind kevésbé képesek ellátni feladatukat. A magánlét keretei között kibontakozó vállalkozás, öntevékenység, a közszféra mobilitása, rugalmassága – a közfeladatok ellátása, a közösségben való gondolkodás – nem talál adekvát megoldásokat a társadalmi totalitásban halmozódó problémák megoldására. A magánlét önmagába fordul, elszakad az intézményesen szervezett társadalmi léttől, amely mind kevésbé képes a közfeladatok ellátására. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a társadalmi totalitás magántársadalmakra esik szét, és ez vezet a közösségi keretek megszűnéséhez. Ez azt jelenti, hogy az intézményi szféra csak bizonyos korlátok között képes a világra – a körülményekre, a társadalmi tudatra, a kultúrára, az ember életére – hatást gyakorolni. Politikai-gazdasági következményeit tekintve a közösségi akarat alárendelődik a sikeres magántársadalmaknak. Nyersebben fogalmazva: a társadalom alárendelődik a politikai és pénzügyi vezető réteg érdekeinek és akaratának. Ki kell hangsúlyozni, hogy a politikai, pénzügyi vezető réteg monopolhelyzetben van a társadalom egészének ellenőrzésében és irányításában. A rendszerváltással ez a Nyugaton már korábban markánsá váló hatalomgyakorlási mód az EU-hoz újonnan csatlakozott államokban is minden bizonnyal hosszabb távon és tartósan rögzül.

A fentebb vázlatosan és nagy vonalakban jellemzett társadalomszerveződési modell lényegének a megértése nélkül erőtlen próbálkozás a nyelvi változások kérdésében, a szavak világában eligazodni. Úgy gondolom, hogy a fentiek-

* Elhangzott a Szarvas Gábor Napok tudományos ülészakán, Adán 2016. október 13-án.

ben körvonalazottak segítséget adhatnak a nyelvi változások mögött zajló folyamatok megértéséhez. Különösen arra kell odafigyelnünk, hogy a magántársadalmakat létrehozó individualizmus kíméletlen egoizmus formájában jelentkezik, amely nem az ember „természetéből” ered, hanem a társadalmi mozgásképesítések kényszerpályái folytán alakul ki az emberben. Az egyéni érdekek kizárólagos, másokat háttérbe szorító érvényesítésére egy sajátos politikai-gazdasági életforma ösztönöz, semmiképpen sem különféle kulturális-szabadidős kezdeményezések reményében, hanem a nagyobb jövedelemszerzés érdekében. Amikor tehát az egyének szűklátókörűségéről, kollektív ügyek iránti érdektelenségéről, szellemi, nyelvi igénytelenségéről beszélünk, a kollektivizáció és az individualizáció csapdájából kellene valahogy kivergődnünk.

A szavak élete és jelentésvilága

Közismert, hogy a szavak sokszor még ugyanazon emberek számára is mást jelentenek különböző időkben és különböző vonatkozásokban, hát még különböző emberek számára. Régebben azt mondtuk volna, hogy a szavak, a beszéd, a nyelv „visszatükrözi” a társadalmi változásokat, sőt az egyedi ember életének múlását és változó esemény- és gondolatvilágát is.

Kevésbé köztudott viszont, hogy a szavak „zárt világot” alkotnak, ahová „illetéktelenek” – az adott kultúrában, szakmában járatlan emberek – ritkán léphetnek be. Ebbe a „zárt világba” való „belépés” ugyanis „felkészülést” igényel. Azoknak az emberi viszonyoknak, „sorsproblémáknak” a nyelvben való sűrűsödését és objektíválódását, amit a szavak jelentenek, nem csak meg kell tanulni, de tudni kell őket az adott kultúrába ágyazottan használni. Különben nem tudjuk „dekódolni” és adekvát módon használni őket. A szavak mint jelfogalmak ugyanis a társadalmi tudat egészének problematikájába ágyazódnak. Konkrét jelentésük mellett kimondatlanul olyan háttérjelentéssel bírnak, hogy: mi az élet?; mi az ember?; mi a sors?

Az egyedi ember által közvetlenül és érzékileg felfogható valóság és a róla való – kultúrában, nyelvben testet öltő – szó (gondolatvilág) között nincs szoros megfelelés. A szavak nem „megol-

dást”, „feleletet” hordoznak, hanem megközelítéseket, szimbólumokat, találgatásokat. Azt is mondhatnánk, hogy afféle kollektív művészi alkotások, amelyeknek használójuk, a „befogadó” ad konkrét tartalmat. A nyelvben, szavakban leképeződő, kultúrában testet öltő életforma a „beavatottak” számára sem egyértelmű, társadalmi beágyazottságtól (életkoruktól, nemüktől, pillanatnyi helyzetüktől) függően mindig bizonytalan marad, hogy két ember ugyanazt érti-e az adott szó alatt. Korántsem biztos, hogy az egyik ember mindig pontosan érti, hogy a hozzá forduló másik ember mit akar.

A nyelv mint két ember közötti *közvetítés módja* szinte sosem fedi pontosan a szándékot: a közlés a kijelentés tartalmát. A nyelv ugyanis mindig az egyén szempontjából képezi le a valóságot, *a szavak jelentését mindig a szubjektum helyzete befolyásolja*. Az egyes szavak fontossága az egyén életének különböző pillanataiban változó, a hozzá kapcsolt elemek más-más intenzitással vannak jelen: a környezeti hatások iránti nyitottság, érzékenység néha túlzott mértékben van jelen, szembevetően fontos számunkra a szó jelentése, máskor meg még a kíváncsiságunkat sem kelti föl, játszunk vele.

Továbbá az egyén háttérélményétől függően ugyanazon szavak használata során sokszor szögesen szembenálló, egymást kizáró vagy legalábbis ellentétes elvek, tények, viszonyok egyvelege jön létre, amelyek látszólagos megbékéltetése nem lehetséges. Különösen a köznyelv homályos, zavaros ebből a szempontból, ez a legkevésbé „tisztá közlési rendszer”.

A homály, a kétértelműség, zavarosság azonban nemcsak a normák és szabályok hiányával, a beszéd pongyolaságával függnek össze, noha kétségkívül szerepet játszanak ezek is, hanem elsősorban magával a mindennapi gyakorlati élet meghatározhatatlanságával, bizonytalanságával, esetlegességével is.

Nyelv és társadalom

Nem eléggé ismert az a felfogás, hogy a nyelv és a társadalom között nem külső (tárgyi, dologi) kapcsolat van, hanem belső, lényegi – magyaráran *a társadalmiság a nyelv alapelvéhez tartozik*. Nem abban a dogmatikus értelemben, hogy *a társadalom és nyelv egységes*, hogy a társada-

lom szó szerint az „egész népet”, a nyelv pedig az „össznépi nyelvet” jelenti, hanem a társadalom és a nyelv viszonyát rétegződésére, konkrét helyzetekre és egyedekre lebontva kell érteni.

Mivel az újabb életfelfogás szerint az életnek nincs egyetlen olyan vonatkozása sem, mely ne csere, ne adásvétel tárgyát képezné, a szóbeli megnyilatkozás ma nem tesz mást, mint *A* viszsza jelez arra, amit *B* felkínál. Magyarán a kommunikáció a „csereforgalomra” redukálódik. Ilyen értelemben, a korábbiakhoz képest, a beszéd-szituáció radikálisan megváltozott. A magányos individuumok másként beszélnek, másképp kerülnek egymással kapcsolatban, mint az emberek egy hajdan volt faluközösségben. A modern emberek nem közösségi emberek, hanem individuumok, akiknek gyakorlatilag már nincs „mi tudatuk”, a világról, az emberről, az életről, saját gondolataikról és érzéseikről nincs mit mondaniuk egymás számára. A modern emberek akkor sem beszélnek másról, mint álcázott „cserekapcsolatról”, ha látszólag másról – családról, gyermeknevelésről, barátságról, szerelemről – van szó. A „csereüzleten” kívül senki sem törődik a másik gondjaival, bajaival, minden egyéb csak paraván, kitérő, csak maszk.

A sokoldalú emberi viszonyoknak, a „mi tudat” kialakulásának a kor eszméje (és gyakorlata) nem kedvez, mert az anyagi érdek és érdekeltség eluralkodásával erre „nem jut idő”, „ez mellékes”, nem fontos, ahogyan az emberi kapcsolatokban hovatovább minden szellemi-lelki tartalom lassan, de feltartóztatathatatlanságát értelmét veszti. Ez a folyamat tetten érhető a nyelvi-kulturális változásokban is, különösen a szellemi kultúra értékvesztésében.

A kultúra és a nyelv

A kultúra nem egzakt kategória (ahogyan a társadalom, a nyelv, a személyiség sem), ebből kifolyólag a társadalmi tudatot hordozó szemiotikai rendszer működését nem ismerjük eléggé. Azt azonban biztonsággal állíthatjuk, hogy a társadalmi tudat mindig az információáramlás – a beszéd és írás – formájában realizálódik. Nehezen képzelhető el a nyelvtől független tudat. Ami azt jelenti, hogy a társadalmi tudat – pszichológiai

értelmeben – különböző típusú viselkedések szóbeli megjelenítése, egymással csak lazán összefüggő aktusok összessége.

A beszélő ember a társadalmi helyzetek és szubjektív viselkedések bonyolult, áttekinthetetlen rendszerébe illeszkedik, ennél fogva bár a társadalmi tudatot *össztársadalmi totalitásként képzelhetjük el*, ez az elvont össztársadalmi totalitás túlságosan esetleges és kaotikus ahhoz, hogysem a társadalmi tudat általános elméletét belőle levezethetnénk. Legfeljebb a kultúra egyes részrendszereinek a kutatása lehetséges, amiből azonban szinte lehetetlen megalkotni a kultúrának mint globális rendszernek a modelljét.

Újabb nehézséget jelent, hogy a tudat a szubjektum (személyiség) számára a valóság afféle visszfénye, amely mindig relatív, vagyis tartalmilag, logikailag, empirikusan nem igazolható. Egyes feltevések szerint a szavak voltaképpen nem is dolgokat, hanem „ideákat” (képzeteket) jelentenek¹, a tudat ezekből az ideákból áll össze.

Hosszadalmas kitérő lenne itt a szavak „eszmetörténetéről”, a fogalmak létrejöttéről beszélni, akár csak utalni is azokra a történelmi előzményekre, amelyek során arra a jelentésre tettek szert, amely számunkra, szemünkben adekvát – magától értetődő – jelentésnek tűnik.

A szavak jelentésváltozása voltaképpen az emberi „gondolkodás fejlődését” jelenti, abban az értelemben, hogy a „fejlődés” nem a valóság megismerésének elmélyülését, hitelesebbé válását jelenti, hanem mindig az aktuális társadalmi-politikai szituációból kinövő (összeálló) jelent közvetíti felénk. A szavak használatával, értelmezésével mindig a lét jelen dimenziója kerül előtérbe, ám ettől függetlenül az élet általánosságának, a társadalmi totalitásnak a megragadására teszünk velük kísérletet.

A szavak jelentésváltozása az emberi viszonyok realizálódásának az adott formáiról árulkodik. Használatuk során „eszmei mozzanatokká” szublimálódnak, annak függvényében, ahogyan a konkrét társadalmi-politikai szituáció egyéni sorssá, metafizikai problémává válik bennünk. Ezekben a metafizikai problémákban, a világról való gondolkodásban a társadalmi valóságfolyamatok hírt adnak magukról, ez a híradás azonban nem tekinthető az adott korprobléma objektív közvetítésének, hanem szubjektív megélésének.

¹ Kelemen János – Dajka Balázs: Társadalmi tudat és szemiotika. In: Magyar Filozófiai Szemle, 1982/1.

Nyelvi és személyi változások

Nem könnyű a „személyiség” fogalmát meghatározni. A „személyiség” az egyént ért társadalmi változások elvont összegezeként értelmezhető, amelyben a folyamatos élet pillanatnyi „eredménye” bennünk, tudatunkban énként jelenik meg. A nyelvi változásokban azok a szociológiai-pszichológiai változások tükröződnek, amelyek ugyan egyedi sajátosságokat mutatnak, ezek a sajátosságok azonban az egyén társadalmi, pszichológiai körülményeiből fakadnak.

Minden embernek van személyisége, de nem abban az értelemben, hogy „szerves tartozékunk”, ahogyan az embernek van lába, keze. Az öröklés szempontjából a személyiség legfeljebb *fiziológiai (idegrendszeri) adottságként értelmezhető*, amely potenciálisan képessé teszi az embert arra, hogy részt vegyen a társadalom életében, a kultúra létrehozásában, tanuljon, dolgozzon, különböző feladatokat végezzen, társadalmi szerepeket töltsön be. A személyiség az ember különösségében, egyediségében rejlik, ami voltaképpen *különbözőséget jelent*. Különösségét, különözöségét minden egyed csak külön képességgel, tehetséggel, cselekvéssel, gyakorlatl, akarattal tudja érzékeltetni és meghatározni. A személyes élet a többi ember életétől elütő, az egyén örökletes adottságaiból, konkrét létének és viszonyainak összességéből adódik. A konkrét lét ebben az esetben nem azért és attól konkrét, hogy születésénél fogva mindenki egy sajátos „kiindulópontot” jelent, hanem fordítva: az örökletes genetikai adottságból a sokféle külső környezeti hatás sajátos „összefoglalása”, sokféleség sajátos „egysége” jön létre. A sokféleségnek ez a sajátos egysége az, ami konkrét személyiséggé tesz bennünket. A társadalmi, kulturális, nyelvi változások összessége, összegződése is a személyiség szerves része. Ezek – és más összetevők – legfeljebb csak képzeletben különíthetők el, magában a való életben azonban ezek az összetevők szorosan összefonódó, kibozozhatatlan egységet képeznek.

Egy pszichológus vagy filozófus számára ezért a nyelvi változások és sajátosságok kérdése nem „statisztikai”, nem szakmai-tudományos kérdésként merül föl, hanem ontológiai kérdés-

ként. A szóbeli kifejezőkészség, az írás és beszéd fejlesztése vagy visszafejlődése, a nyelvi elszegényedés vagy gazdagodás gondolkodásmódot, személyiségváltozást eredményez, olyan társadalmi folyamatokat tükröz, amelyek kulturális-gazdasági változások következményeként lépnek fel.

Lejtőn

A nyelvi változások terén a mai ember legszembetűnőbb sajátossága a közlés módjának, a gondolat megfogalmazásának az „arroganciája”, hanyagsága, a szavak jelentésének, súlyának lebecsülése, a nyelvi fegyelem hiánya, a pongyolaság, modortalanság, ízléstelenség. Az anyanyelv illetően romlásának általában a nyelvi kultúra hanyatlása az oka, ami többnyire a nyelv veszélyeztetettségének volt a következménye. Napjainkban a nyelvromlás inkább megváltozott életstílusunkkal függ össze, az értékrend felborulásával, az anyagi érdek és érdekeltség eluralkodásával, a tülekedéssel és időhiánnyal, a testi-lelki egyensúlyvesztéssel, az individualizmus térhódításával, illetve az egészséges társas élet hiányával.

Az indulatos szövegek arról vallanak, hogy az ember társadalmi beágyazottsága elbizonytalanodott, társas élete, lelki közérzete válságban van. Nem ura mondanivalójának, mert társadalmi helyzete is bizonytalan, tisztázatlan számára. A beszélő, író egyén zavarban van. *Az anyagi érdekeltség bűvkörében* élve a nyelvi kultúra elveszti számára fontosságát. Amíg az ember mindenáron a haszonra utazik, amíg valami kézzelfogható haszonnal nem jár számára, a nyelvi műveltség hiánya szükségszerűen nyelvi ügyefogyottságba megy át.

Nem véletlen, hogy a mai embert kínos idegesség fogja el, ha szembekerül korunk valóságának értelmezésével. A szavak ismerősek, de azt tapasztalja, hogy itt is, ott is mást jelentenek. *Meglátásom szerint a nyelvi kifejezésnek, a gondolatcserének ez a tökéletlensége (megbízhatatlansága?) jelenti ma az emberi létezés egyik központi (pszichológiai és filozófiai) problémáját*. Ezen az áldatlan helyzeten az utóbbi évtizedekben rohamosan fejlődő szaktudományok, az in-

formáció- és kommunikációelméletek, valamint a szemiotikai eredmények nem változtattak semmit. A társadalmi tudat problematikáját, a nyelvi változások társadalmi és lélektani megnyilatkozásait (vonatkozásait) nem sikerült e tudományok fogalmi apparátusával sem megragadni, sem megnyugtatóan körülhatárolni.

Ahogy Czakó Gergely fogalmaz: a „kultúra nélküli”, vagyis a szellemi és erkölcsi eszmétársakat nem kereső (nem hiányoló?) ember lett a civilizációnk *siker figurája*. Régebben ő állt gyarmatosítónak, konkvisztádornak, rabszolga-kereskedőnek, janicsárnak², ma viszont közülük kerülnek ki a bankárok, brókerek, „pénzszakemberek”, uzsorakamatból élők, megélhetési politikusok és minden mennyiségben a celebek.

A mai nyelvi változások mögött szembeűnően az áll, hogy fogyatkoznak a „kultúrlények”, akik sikerességük érdekében mind kevésbé törődnek a társadalmi együttélés bonyolult szövedékével. A szabadság számukra, amelyet olyannyira hiányolnak mindig, nem cél, hanem a legfőbb eszköz boldogulásuk érdekében.³

Az említett tendenciák mellett meg kell említenünk azt a világpolitikai helyzetet is, mely az ember tudatában és érzületében általános létvesztélyszerűség formájában jelenik meg. Az már csak következmény, hogy a mai világpolitikai helyzet sehol sem kedvez az anyanyelvi műveltségnek, a nyelvi kultúráknak, a közösségi identitásnak, a hitnek, a bizalomnak, a jósnak, a szeretetnek, mondhatnánk: a lelki egészségnek.

A szavak lezülése

Az elméleti keret hiánya, a társadalmi tudat működési mechanizmusainak a feltáratlansága nagyobb és mélyebb igényű célkitűzést kívánna, mint amit a tudati szféra egyes szintjeivel foglalkozó tudományágak, mondhatnánk azt is, hogy társadalmi-politikai értelmezési szabályrendszerek elvárnak, vagy lehetővé tesznek. A filozófia, a tudomány és művészet ma meglehetősen heterogén módon összefoglalt irányzatokból és ismerttörédekekből (vagy „ismerettömbökből”) áll. Ez az állapot, rendezetlenség, szétszórtság nagyon is érthető. A „szabad világban” minden-

ki saját helyzetét, állapotát, érdekeit, vágyódását szeretné szavakba önteni. A parttalanná vált „szabadság” – és vele együtt a gyors társadalmi változás – következtében hovatovább már nincsenek is közös szavaink. Illetve ugyanazok a szavak mást jelentenek keleten és nyugaton, északon és délen. A nemzeti (közösségi) kulturális keretek elmosódásával (felszámolásával) és az individualizmus gátlástalan térhódításával a szavak egyre jobban kivonják magukat a „normakontroll”, a „közös elbírálás” alól. Mind heterogénebb jelentésre tesznek szert, egyre „nyersebbek”, „tolakodóbbak” lesznek. Még ha az ember szeretné is kritikai elemzés tárgyává tenni őket, erre gyakran nincs mód, a sokféle új élethelyzet kétségbe vonja a korrekt megjelenítés lehetőségét, a szavak értelmét, szokásos jelentését.

És a szavak, ahogyan az idegen emberek, csak jönnek. Jönnek, és föllázadnak minden ellen, ahová érkeznek. Fellázadnak a közösségek konvenciói, morálja, gondolkodásmódja, szokásrendje ellen. Nem újabb értékeket, másféle gondolkodást, új társadalmi közmegegyezésen alapuló morált szegezve a régiekkel szembe, sokkal inkább az amoralitást, az esetlegességet, a kiszámíthatatlanságot, a következetlenséget terjesztik. A lázadók, a jövevények, korántsem csak az idegenek, hanem a maguknak jobb, előnyösebb helyet kereső sikeres emberek.

Mintha nemezedekekről nemzedékre valamiféle helycsere menne végbe, amit morális, intellektuális, egészségügyi, szociális téren látványos deklasszáció kísér.

Ez a torz nyomorúság lassan ráül mindenre. Napjainkban például a korábban életerős társadalmi rétegek egyszerűen felszívódnak, eltűnnek, helyükbe szegény, nehezen beilleszkedő, helyüket kereső ismeretlenek jönnek. Az utcákon alvilági kép fogad bennünket. Az egykor szebb napokat élt kisvárosok, települések olyan benyomást keltenek, mintha átvedlettek volna összevont bölcsőde, napközi és idősek otthona egyvelegévé. Babakocsik, tipegő gyerekek és járóbottal matató öregek.

Ezzel együtt a piszi beszéd, a nyelvi kifejezés tökéletlensége, a szavakba foglalt valóság paradox jelentése úton-útfélen tetten érhető.

² Czakó Gábor: Európa – Európa? Mozgó Világ, 8. szám

³ I. m., uo.

Ahogy a lehúzott zsalugáterek mögött lapul a szorongás is. Eltűnt az emberek biztonságérzete, ahogyan megváltoztak azok a politikai-gazdasági viszonyok, megváltozott az a közfelfogás és az az államhatalom is, amely eddig az erőszakot féken tudta tartani.

A szavakat eddig is többször használták fel agresszióra, támadásra, hazugságokra. Jelleghüknél fogva mindig is „hajlékonyan” szolgálták a valóságot, fenntartás nélkül terjesztettek minden demagógiát, minden féligazságot. Napjainkban azonban, miközben a Gutenberg-galaxist kezdi elhomályosítani a világháló, a rettenetes mennyiségű kimondott, leírt szó eleve magában hordozta a hitelvesztés lehetőségét, a szavak lezüllesztésének veszélyét, sőt, a digitális tájékoztatási eszközök gyors térhódításával és a képi megjelentetéssel egyre agresszívebb üzenetek érkeznek felénk.

Rejtett háború

A beszéd és a nyomtatott szöveg tekintélyvesztését, a szavak ijesztő lezüllesztését különösen azok érzékelik, akik még a nyomtatott szövegekre alapozó kultúrában nevelkedtek. Ők azok, akik a nyelvi változások mögött képesek figyelni nem-

csak a szavak újraértelmezése, de – jó órában mondván! – a valóság újrafogalmazása mögött megbúvó veszélyekre is. A szó és a nyelv változása, annak jellege, célja, iránya mögött ugyanazok a politikai csatározások húzódnak meg, amelyek mindennapjainkat jellemzik.

Azok, akik nem dugják homokba a fejüket, régóta tudják, hogy a nyelvek között – a világ kódolásáért, a hatalom birtoklásáért – rejtett vagy inkább nyílt háború folyik.

A gondolkodó ember, mindegy, hogy milyen nyelvet beszél, igyekszik eltávolítani a nyelvből mindazt, ami zavaró, ami kétértelmű, ami hasznavehetetlen. Azért teszi ezt, mert tudja, hogy az élet egységes egész, nincs szakadék az anyagi világ, a társadalom, a nyelv, a nemzeti kultúra és a gondolkodásmód között. A lélek különböző formáiról beszélünk, amelyek a beszédben szaggatott jelek formájában jutnak kifejezésre.

Nem vitás, hogy mindenki egyéni módon látja és formálja meg nyelvileg a világot, más szóval ismereteit, fogalmait illetően saját világában él, ugyanakkor a nyelv által minden egyén része valamely kultúrának, egy közösségnek, egy egésznek, amely egyaránt formálja minden egyén gondolat- és cselekvésvilágát. Ezt a szabadságunkat kellene valahogy megőriznünk.

Csúnya angyal